

ZÁKLADY PRÁVA

J. DOČNÍK

PŘEDNÁŠKA ZA DEN

25. 4. 2024

(TURIST. KURZ)

OBČANSKÉ PRÁVO

Jsou v občanském zákoníku č.89/2012 Sb., uvedena v části čtvrté, hlava 1 – všeobecná ustanovení o závazcích. Od § 1721

Relativní majetková práva

Jde o vztah mezi dlužníkem a věřitelem, kteří vůči sobě mají vzájemná práva a povinnosti. Tedy vztah mezi určenými subjekty. Povinnost povinného většinou spočívá v určitém aktivním konání povinného ve prospěch oprávněného (něco dát či něco konat).

Obsah:

Relativní majetková práva popisují, co je obsahem závazku, jak závazky vznikají, kdo a v jaké míře má odpovědnost za vady, jak jsou závazky zajištěny a jak závazky zanikají. Zabývá se též všemi závazky z právních jednání a deliktů (např. nájem, výpůjčka, pacht, výměnek atd.).

Závazkové vztahy:

- Je právní povaha závazků relativní, což znamená, že vznikají jen mezi dvěma či více subjekty konkrétně vymezenými a jsou zde daná vzájemná práva a povinnosti. Věřitel je tím, kdo má právo – pohledávku – od dlužníka požadovat, aby pro něj (či jiného) např. něco konal. Naopak dlužník je k tomu povinen pouze vůči věřiteli – k němuž jej tíží dluh.

Pojmy:

DLUŽNÍK= ten, který plní (kdo má dluh), povinný subjekt

VĚŘITEL= ten, komu má být plněno (kdo má pohledávku), oprávněný subjekt

DLUH=to, co má být plněno (povinnost dlužníka poskytnout věřiteli jim požadované a dlužníkem slíbené plnění, tj. něco dát, něco konat, nekonat v souladu s pohledávkou.

POHLEDÁVKA= právo věřitele na plnění (subjektivní právo věřitele požadovat od dlužníka určité plnění, tj. požadovat od něho, aby něco dal, konal, nekonal (opomenul, strpěl). Stane-li se pohledávka splatnou (dospělou), stává se zásadně i nárokem, tzn. Lze ji s úspěchem – v případě, že nedošlo ze strany dlužníka k dobrovolnému splnění – vymáhat soudně neboli ji procesně vynutit.

§1722 OZ – Plnění, které je předmětem závazku, musí být majetkové povahy a odpovídat zájmu věřitele, i když tento zájem není majetkový.

Závazkové právo

- rozumí se tím systém právních norem, které regulují vzájemné vztahy a povinnosti účastníků občanskoprávních vztahů. Jsou upravena v občanském zákoníku.

Ze závazkového práva má věřitel vůči dlužníkovi právo na určité plnění jako pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit. (definice závazkového práva)

Funkce závazkového práva:

- zabezpečit uspokojování lidských potřeb ve vzájemné součinnosti (kooperaci)- nutnost zabezpečit součinnost právem, které je závazné a vynutitelné, existencí sankcí.

Druhy závazků:

a) podle způsobu jejich vzniku

– smluvní

-mimosmluvní

b) podle vzájemného plnění

Vznik závazků (§1723)**Závazky vznikají**

- ze smluv (právní jednání)
- z protiprávních jednání (delikt)-
- z jiných právních důvodů

Vznik závazku z právního jednání ze smluv – smluvní závazkové právo

Smlouva

Smlouvou projevují strany vůli zřídít mezi sebou závazek a řídit se obsahem smlouvy. Pacta sunt servanda (smlouvy se mají dodržovat) je základní zásada, bez které by nemělo smysl smlouvu uzavírat.

Smlouvu lze charakterizovat jako vícestranné právní jednání, na jehož základě vznikají účastníkům prá. Za vadu se považuje i a povinnosti. Účastníci jsou povinni odstranit vše, co by vedlo mezi nimi k rozporům. Je nejčastějším důvodem vzniku závazkového právního vztahu.

Smlouvy jsou základním titulem vzniku závazku. V občanském zákoník jsou smlouvy upraveny v dle 2, oddílu 1, od § 1724.

§1725 vznik smlouvy - podmiňuje dohodou stran (shodou vůle stran) o jejím obsahu, v mezích právního řádu je stranám ponecháno na vůli svobodně si smlouvu ujednat a určit její obsah.

Princip v oblasti smluvního práva

- pacta sunt servanda
- zásada dobré víry
- povinnost jednat poctivě, nikdo se nemůže dovolat své vlastní nepoctivosti
- autonomie vůle -dispozitivnost
- úprava předsmuvní odpovědnosti (§ 1728)
- zásada bezformálnosti smluv
- ochrana slabší smluvní strany

Proces uzavření smlouvy (§§1731 až 1745)

1. NABÍDKA (oferta) – musí být zřejmé kdo nabídku činí, jeho úmysl uzavřít smlouvu. Nabídka může být zrušena, odvolána.

- 3.
2. PŘIJETÍ NABÍDKY (akceptace)
3. UZAVŘENÍ SMLOUVY

Zvláštní způsoby uzavírání smlouvy (§ 1770 až 1784)

Je dražba – je to smlouva uzavřená přiklepem, již učiněná nabídka se zruší podáním vyšší

A dále **veřejná soutěž** o nejvyšší nabídku – činí výzvu k podání nabídek a **veřejná soutěž**, kde jde o projev vůle navrhovatele a obrací se na neurčité osoby s návrhem uzavřít smlouvu.

Druhy smluv

- **dvoustranné x vícestranné**
- **formální** – vyžadují určitou formu x **neformální** – obecně platí bezformálnosti smluv
- **úplatné x bezúplatné** - nelze je vykládat v neprospěch osoby, která se zavázala k bezplatnému plnění (§ 1747)
- **konsenzuální** (kauza se realizuje již samotným uzavřením smlouvy – např. příkazní smlouva) x **reálné** – ke vzniku je kromě konsensu třeba ještě další právní skutečnost – poskytnutí věci – např. smlouva o půjčce)
- **synallagmatické** – plnění obou stran je na sebe vzájemně vázáno (povinnost plnit je podmíněna současným protiplněním), jde tedy o vzájemnost práv a povinností, ale i o vzájemnou podmíněnost plnění (např. z kupní smlouvy je kupující zavázán zaplatit cenu koupeného zboží oproti jeho převzetí a prodávající je zavázán předat mu předmět koupě oproti zaplacení kupní ceny) x **asyallagmatické** – např. darovací smlouva
- - nominální (typizovaná) x inominální – není výslovně upravena v občanském zákoníku (§ 1746)
- zakládající závazkové právní vztahy x zajišťující (např. smlouva o zajišťovacím převodu práva) smlouva působící změnu závazku např. převzetí dluhu a smlouva mající za následek zánik závazku
- spotřebitelské – nejsou zvláštním smluvním typem, může se jim řídit jakákoliv smlouva

Spotřebitelská smlouva

-je jakákoliv smlouva, jejíž stranami je spotřebitel (§1810) a podnikatel.

V současné době snaha o ochranu spotřebitele. (Ochrana v Evropském právu – přijata směrnice č.2011/83/EU o právech spotřebitelů aj).

Veřejnoprávní ochrana

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, zákon č. 526/1990 o cenách, zákon č. 43/2013 o spotřebitelském úvěru atd. Ochrana spotřebitele (§ 1820) distanční smlouvy= smlouvy, které vznikají bez současné fyzické přítomnosti stran. Smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory= smlouva sjednaná mimo prostor obvyklý pro podnikatelské podnik

Soukromoprávní ochrana

Ustanovení o spotřebitelských smlouvách obsahuje úpravu obecnou i zvláštní

- obecná (§ 1810 až 1819)
- zvláštní (§ 1820 až 1851)

Velká část spotřebitelských má povahu adhezních smluv) např. kupní smlouva uzavřená s provozovatelem internetového obchodu (§1798až1801)

Spotřebitelské smlouvy nelze ztotožňovat se smlouvami adhezními. Obsah adhezních smluv určuje jedna ze stran předem. Druhá strana nemá možnost předem do vymezení smluvních práv a povinností zasáhnout. Návrh může druhá strana přijmout jako celek nebo jako celek odmítnout.

Do relativních majetkových práv je zařazena i společná pohledávka a dluhy

Jsou v části IV. Dílu 5, občanského zákoníku v §1868 – 1875. Týká se toho, že na společné dluhy se uplatní úprava spoluvlastnictví

Změny závazků

V osobě dlužníka

V osobě věřitele

V obsahu

Změna v osobě dlužníka

Převzetí dluhu (1888 až 1891) – převzetím dluhu vstupuje do původního závazkového vztahu namísto původního dlužníka nový dlužník, který nastupuje na místo původního dlužníka. Zde se vždy vyžaduje souhlas věřitele. Obsah závazku zůstává nezměněn.

Změna v osobě věřitele

Postoupením pohledávky (cesse), (§1879 až 1887)

Postoupením pohledávky postupuje původní věřitel (postupitel – cedent) svou pohledávku vůči dlužníkovi třetí osobě – novému věřiteli (cesionáři – postupník). Musí být smlouva o postoupení pohledávky. Ze zákona nastává změna v osobě věřitele např. dědické posloupnosti apod.)

Změna v obsahu

Dohodou o změně obsahu závazku se dosavadní závazek ruší a nahrazuje se novým závazkem. Změna může být dohodou (novace) § 1902.

Zajištění a utvrzení dluhu (§2010)

Dluh lze zajistit zaváže-li se třetí osoba věřiteli za dlužníkovu plnění.

- Jistota §2012

Dát jistotu je možné nejen věřiteli, ale i třetí osobě, která ji spravuje ve prospěch věřitele. Za dostatečnou jistotu se považuje zástava (do určité výše hodnoty). Jistota zajišťuje úroky z peněžního dluhu.

- Ručení §2018

Kdo věřiteli prohlásí, že ho uspokojí, jestliže dlužník věřiteli svůj dluh nesplní, se stává dlužníkovým ručitelem. Ručitelské prohlášení vyžaduje písemnou formu. Věřitel má právo požadovat dluh na ručiteli nesplní-li dlužník dluh v přiměřené lhůtě, ač je k tomu písemně vyzván.

- Finanční záruka §2029

Finanční záruka vzniká prohlášením v záruční listině. Právo na plnění ze záruky může věřitel postoupit. Finanční záruku lze omezit na určitou dobu. Musí být vždy písemná forma.

- Zajišťovací převod práva §2040

Smlouvou o zajišťovacím převodu práva zajišťuje dlužník, nebo třetí osoba dluh tím, že věřiteli dočasně převede své právo. Pokud nebude dohodnuto něco jiného, má se za to, že zajišťovací právo je převodem s rozvazovací podmínkou, že dluh bude splněn.

Zásadní rozdíl mezi zástavním právem a zajišťovacím právem spočívá v tom, že není-li dluh splněn zástavní věřitel musí zástavu zpeněžit jako věc cizí, zatímco u zajišťovacího převodu práva je podmínka zmařena a podmíněný převod se mění na převod nepodmíněný (právo případně věřiteli trvale), je tedy pro věřitele výhodnější než zástavní právo.

- Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů §2045

Dluh lze zajistit i dohodou věřitele a dlužníka o srážkách ze mzdy. Věřitel nabývá práva na výplatu srážek okamžikem, kdy byla plátcí dohoda předložena.

- Smluvní pokuta §2048

Strany si mohou ujednat smluvní pokutu pro případ porušení smluvní povinnosti. Může být ujednána i v jiném plnění než peněžním. Zaplacením smluvní pokuty nezbavuje dlužníka splnit dluh.

- Uznání dluhu §2053

Uzná-li dlužník dluh co do důvodu i výše písemným prohlášením, má se za to, že dluh v rozsahu uznání trvá v době uznání trvá.

Zánik závazků

Splnění

Závazek musí být splněn řádně a včas. Jinak vzniká odpovědnost za vadu nebo z prodlení.

Věřitel má právo vytknout vadu k uplatnění práva z vadného plnění, dlužník se může bránit uplatněním námitek z prodlení. Práva z vadného plnění upravuje §2099 až 2112. za vadu se považuje i vada v dokladech nutných pro užívání věci.

Splněním má dlužník závazek plnit najednou, věřitel je ale povinen přijmout i část plnění, neodporuje-li to dohodě a má nárok na náhradu vzniklých nákladů. Plnění ve splátkách lze dohodnout, nebo ho určí soud.

Splnit se musí v dohodnutou dobu a místě, je-li dáno dohodou.

Odstoupení od smlouvy (§2001 až 2005)

Jde o jednostranný právní úkon adresovaný druhé straně, která ruší smluvní závazkový vztah v okamžiku, kdy dojde druhé straně

-je to za základě zákona – jde o případ prodlení dlužníka, v tísni za nápadně nevýhodných podmínek

Je to sankční opatření za nesplnění povinnosti.

Započtením pohledávek (§1982 až 1991)

Jedná se o odečtení vzájemných pohledávek věřitele a dlužníka. Započtením se pohledávky ruší.

Lze započíst i dohodou (§ 1981) je možno tak započíst jakoukoliv pohledávku.

Odstupné (§1992)

Ujednejí-li si strany, že jedna může závazek zrušit zaplacením odstupného, ruší se závazek zaplacením odstupného.

Splynutí (§1993)

Splyne-li jakýmkoliv způsobem právo s povinností v jedné osobě, zaniknou právo i povinnost.

Prominutí dluhu (§1995)

Promine-li věřitel dlužníkům dluh, má se za to, že dlužník s prominutím dluhu souhlasí, pokud neprojevil bez zbytečného odkladu nesouhlas výslovně nebo plněním dluhu.

Výpověď (§1998)

Závazek lze vypovědět, ujednejí-li si to strany nebo stanoví-li to zákon. Je-li závazek vypovězen zaniká uplynutím výpovědní doby.

Následná nemožnost plnění (§2006)

Stane-li se dluh po vzniku závazku nesplnitelným, zaniká závazek pro nemožnost plnění. Nemožnost plnění prokazuje dlužník.

Smrt dlužníka nebo věřitele (§2009)

Smrtí dlužníka povinnost nezanikne, ledaže by jejím obsahem bylo plnění, které mělo být provedeno osobně dlužníkem.

Smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu.

Závazky z právních jednání

Hlava II, díl 1 převedení věcí do vlastnictví jiného

Oddíl 1.

Darování (§2055 až 2098)

Darovací smlouvou dárce bezplatně převádí vlastnické právo k věci nebo se zavazuje obdarovanému věc bezprostředně převést do vlastnictví a obdarovaný dar nebo nabídku přijímá. U nemovitosti musí být nutně písemná podoba smlouvy.

Dar se může dle §2068 v nouzi i odvolat. Je to v případě, že dárce upadne do takové nouze, že nemá ani na nutnou výživu, může dar odvolat, požadovat vrácení, nebo zaplacení obvyklé ceny.

Relativní majetková práva

Občanský zákoník řeší závazkový vztah v případech obvyklých občanskoprávních vztahů. Důležitým jsou smlouvy.

Jedná se hlavně o smlouvy kupní, darovací, přepravy, úschovy atd.

Mezi typické smlouvy patří **kupní smlouva**, která je nejčastější. Kupní smlouva zasahuje nejen do občansko- majetkových vztahů mezi občany navzájem, ale i občany a podnikateli. K jejímu uzavření dochází dnes a denně. Řeší běžný proces koupě.

Kupní smlouvou se prodávající zavazuje, že za určitý obnos převede vlastnické právo či práva k věci na kupujícího. Ten se pak zavazuje za věc zaplatit kupní cenu a věc převzít. (Povinnosti kupujícího řeší občanský zákoník v § 2118 až 2120)

Smlouva nemusí mít vždy nutně písemnou podobu, může být i ústní.

Předepsaná písemná forma je u koupě nemovitosti. Prodej nemovitosti upravuje §2128 2131.

Mohou být i vedlejší ujednání kupní smlouvy. (Např. výhrada zpětné koupě, výhrada zpětného prodeje – povinnost prodávajícího na požádání odkoupit věc zpět)

Předkupní právo

Koupě na zkoušku – jde o koupi s podmínkou schválení věci ve zkušební lhůtě kupujícím.

Výhrada lepšího kupce - právo prodávajícího dát přednost lepšímu kupci, přihlásí-li se ve stanovené lhůtě.

Koupě movité věci upravuje občanský zákoník v §2005 až 2127. Nejčastěji probíhá v obchodě.

Kupní smlouva je i smlouva o dodání věci, která má být teprve vyrobena.

Podobnou formu jako je smlouva kupní má i **smlouva směnná** (§2184), s tím rozdílem, že zde dochází ke směně věc za věc.

Směnou smlouvou se každá ze stran zavazuje převést druhé straně vlastnické právo k věci výměnou za závazek druhé strany převést vlastnické právo k jiné věci. Strany si odevzdají věci v tom stavu, v jakém byly v okamžiku uzavření smlouvy.

Darovací smlouva viz text předchozí list č. 7

Smlouva o dílo

Znamená, že zhotovitel se zavazuje objednateli, že mu provede objednané dílo za sjednanou cenu na vlastní nebezpečí. Cena se ve většině případů platí až po dokončení díla, ale nevylučuje se

možnost zálohy. Dílem se rozumí zhotovení určité věci (nespadá pod kupní smlouvu) a dále údržba, oprava, nebo úprava věci nebo činnost s jiným výsledkem.

Dílem se vždy rozumí zhotovení, údržba, oprava nebo úprava stavby nebo její části.

Nájemní smlouva znamená, že pronajímatel přenechá nájemci za úplatu věc, aby ji nájemce dočasně užíval. Nájemce je povinen věc udržovat a pečovat o ni tak, aby na věci nevznikla škoda, užívat věc jako „řádný hospodář“.

Doba nájmu končí podle toho, jak je uvedeno ve smlouvě. Výpověď může být ukončen jen nájem, který se sjednává na dobu neurčitou. Pronajmout lze věc nemovitou, část nemovité věci, ale i tzv. nezuživatelnou věc movitou (takovou, která by se běžným používáním nespotřebovala).

Nájem upravuje § 2201 až 2217 občanského zákoníku. Je zde upraven nejen nájem, nájemné ale i podnájem.

Mezi **nové pojmy** v občanském zákoníku je zařazena i **výprosa** (§2189 až 2192). Přenechá-li půjčitel někomu bezplatně věc k užívání, aniž se ujedná doba, po kterou se má věc užívat, ani účel, ke kterému se má věc užívat, vznikne výprosa.

Vypůjčka (§2191 až 2200)

Znamená, že půjčitel přenechá vypůjčitelu nezuživatelnou věc a zavazuje se mu umožnit její bezplatné dočasné užívání. (smlouva o vypůjčce) Obvyklé náklady spojené s užíváním nese vypůjčitel ze svého.

V praktickém životě existuje mnoho druhů smluv. Zde jsou jen základní. Před návrhem smluv je dobré poradit se s odborníkem – právníkem.

Odpovědnost za škodu

Součástí občanského práva je také odpovědnost za škodu. Občanský zákoník hovoří o tom, že každý je povinen jednat tak, aby škodám předcházel a aby nedocházelo ke škodám na majetku, zdraví, přírodě a životním prostředí.

Ustanovení občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu upravují závazky a závazky vzniklé z toho, že jeden subjekt – tzv. škůdce (může to být fyzická osoba i právnická osoba), způsobil škodu jinému subjektu – poškozenému (opět to může být fyzická či právnická osoba) anebo za tuto škodu jen odpovídá, a je proto zpravidla povinen (z titulu této odpovědnosti) vzniklou škodu poškozenému nahradit.

Způsobí-li škodu více škůdců, odpovídají za škodu nerozdílně

Může také dojít k tomu, že poškozený škodu přímo zavinil, pokud tomu tak je nese škodu poměrně tzn. postupuje se jako by bylo více škůdců.

Škody mohou vznikat z objektivních i subjektivních příčin. Některé škody mohou vznikat v důsledku působení přírodních živlů (povodeň). Jiné vznikají ze subjektivních důvodů (např. z nedbalosti či úmyslu). Proto se často musí zjišťovat kdo a do jaké míry škodu zavinil.

Zvláštní případy odpovědnosti za škodu

Způsobí-li škodu nezletilý, nebo osoba která nenabyla plné svéprávnosti, odpovídá za škodu ten, kdo je povinen vykonávat nad ním dohled.

Náhrada škody

U rozsahu náhrady škody se hradí skutečná hodnota, případně i to, co poškozenému ušlo (např. ušlý zisk v případě neschopnosti vykonávat práci apod.).

Z čeho se vychází při náhradě škody

- Při určování ceny poškozené věci se musí vycházet z ceny, kterou věc měla v době poškození, zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit
- Při ublížení na zdraví se jednorázově odškodňují bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění, zákon požaduje i náhradu za způsobené duševní útrapy.
- Škůdce hradí též účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví poškozeného, s péčí o jeho osobu, nebo jeho domácnost tomu, kdo je vynaložil
- Při usmrcení (či zvláště závažném ublížení na zdraví) odčiní škůdce duševní útrapy manželovi, rodičům, dětem (či jiné osobě blízké) peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se dle zásad slušnosti.

OBČANSKÉ PRÁVO

(TURIST. KURZ)

25. 4. 2024

PŘEDNÁŠKA ZA DEN

A. ROČNÍK

ZÁKLADY PRÁVA